

M.Ed. Semester - 4 (CBCS) Examination

March/April - 2026 (New Course)

GROUP-B Educational Management and Organization in Secondary Education
(Elective-1)

Time: 02:30 Hours

Marks: 70

Instructions:

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate marks.

વિભાગ-૧

પ્રશ્ન-૧ નીચેના ત્રણ પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ બેના જવાબ આપો. દરેક જવાબ આશરે 750 શબ્દોમાં હોવો જોઈએ. (૨૦)
દરેક પ્રશ્નના 10 ગુણ છે.

- 1) શાળા વ્યવસ્થાપનની પ્રક્રિયાની ચર્ચા કરો. તેનો અર્થ, મહત્વ અને વિવિધ પ્રકારો યોગ્ય ઉદાહરણો સાથે સમજાવો.
- 2) શાળા વિકાસ યોજનાની તૈયારીમાં સમુદાય અને SMDC ની શું ભૂમિકા છે? શાળા વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન પર રાજ્યની નીતિનો શો પ્રભાવ પડે છે?
- 3) શાળાઓમાં માનવ સંસાધનોની સંકલ્પના સમજાવો. સંસાધન વ્યવસ્થાપનમાં શિક્ષકોની ભૂમિકા અને વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, વાલીઓ અને સમુદાય વચ્ચેના પરસ્પર સંબંધની ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન-૨(અ) નીચેના ત્રણ પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ બેના જવાબ આપો. દરેક જવાબ આશરે 125 શબ્દોમાં હોવો જોઈએ. (૧૦)
દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.

- 1) શિક્ષણમાં સ્થૂળ આયોજન (Macro Planning) અને સૂક્ષ્મ આયોજન (Micro Planning) વચ્ચે ઉદાહરણ સાથે તફાવત કરો.
- 2) અવધિના આધારે શૈક્ષણિક આયોજનના વિવિધ પ્રકારો કયા છે? ઉદાહરણો સાથે સમજાવો.
- 3) શાળાઓમાં પાણી અને સ્વચ્છતા સુવિધાઓનું શું મહત્વ છે? અવરોધ-મુક્ત વાતાવરણ શું છે?

પ્રશ્ન-૨(બ) નીચેના પાંચ પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 1 ગુણ છે. (૦૫)

- 1) CSR નું પૂર્ણ રૂપ શું છે?
- 2) સ્તરના આધારે શૈક્ષણિક આયોજનનો એક પ્રકાર જણાવો.
- 3) શાળામાં ખુલ્લી જગ્યાનું એક ઉદાહરણ આપો.
- 4) ભંડોળ ઉત્પાદન (Fund Generation) એટલે શું?
- 5) શાળા વ્યવસ્થાપનમાં યોગદાન આપી શકે તેવા એક સ્થાનિક સંસાધન વ્યક્તિનું નામ આપો.

વિભાગ-૨

પ્રશ્ન-૩ નીચેના ત્રણ પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ બેના જવાબ આપો. દરેક જવાબ આશરે 750 શબ્દોમાં હોવો જોઈએ. (૨૦)
દરેક પ્રશ્નના 10 ગુણ છે.

- 1) માધ્યમિક શાળાઓમાં દેખરેખની (monitoring) પદ્ધતિઓ અને સંબંધિત સમસ્યાઓની ચર્ચા કરો. શાળા દેખરેખના સંદર્ભમાં સંઘર્ષ વ્યવસ્થાપન (Conflict Management) ની સંકલ્પના સમજાવો.
- 2) વર્ગખંડના વાતાવરણના ઘટકો વિગતવાર સમજાવો. આ ઘટકો ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણમાં કેવી રીતે યોગદાન આપે છે?
- 3) વર્ગખંડમાં સમૂહ શિક્ષણ અને વ્યક્તિગત શિક્ષણના વ્યવસ્થાપનની ચર્ચા કરો. એક શિક્ષક બંને અભિગમોનું અસરકારક રીતે વ્યવસ્થાપન કેવી રીતે કરી શકે?

પ્રશ્ન-૪(અ) નીચેના ત્રણ પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ બેના જવાબ આપો. દરેક જવાબ આશરે 125 શબ્દોમાં હોવો જોઈએ. (૧૦)
દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.

- 1) શિક્ષક વર્ગખંડના શિક્ષણમાં સુવિધાદાતા (Facilitator) તરીકે કેવી રીતે કાર્ય કરે છે? અસરકારક વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપકના મુખ્ય ગુણો કયા છે?
- 2) વર્ગખંડમાં પ્રેરણા અને શિસ્તના વ્યવસ્થાપનની ચર્ચા કરો. તેઓ કેવી રીતે એકબીજા સાથે સંબંધિત છે?
- 3) શીખવાના સંસાધનોના વિકાસ, સંગ્રહ, ખરીદી, ઉપયોગ અને વ્યવસ્થાપનમાં વિદ્યાર્થીઓની સહભાગિતાનું મહત્વ સમજાવો.

પ્રશ્ન-૪(બ) નીચેના પાંચ પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 1 ગુણ છે. (૦૫)

- 1) માધ્યમિક શાળાઓમાં દેખરેખનો (monitoring) વ્યાપ સમજાવો ?
- 2) શાળા દેખરેખ કર્મચારીઓનું એક કાર્ય જણાવો.
- 3) વર્ગખંડના વાતાવરણમાં શીખવાની પરિસ્થિતિનો એક ઘટક જણાવો.
- 4) વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપનમાં બેઠક વ્યવસ્થાનો હેતુ શું છે?
- 5) વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપનના સંદર્ભમાં સમય ફાળવણીની વ્યાખ્યા આપો.

ENGLISH VERSION

Section-1

Que-1 Answer any two out of the following three questions. Each answer should be in about 750 words. Each question carries 10 marks. (20)

- 1) Discuss the process of school management. Explain its meaning, importance and various types with suitable examples.
- 2) What is the role of the community and SMDC in the preparation of the School Development Plan? How does state policy influence school development and management?
- 3) Explain the concept of human resources in schools. Discuss the role of teachers in resource management and the inter-relationship among students, teachers, parents, and community.

Que-2 (A) Answer any two out of the following three questions. Each answer should be in about 125 words. Each question carries 5 marks. (10)

- 1) Differentiate between Macro Planning and Micro Planning in education with examples.
- 2) What are the various types of educational planning based on duration? Explain with examples.
- 3) Discuss the importance of water and sanitation facilities in schools. What is meant by a barrier-free environment?

Que-2 (B) Answer the following five questions in short. Each question carries 1 mark. (05)

- 1) What is the full form of CSR?
- 2) Name one type of educational planning based on level.
- 3) List one example of open space in a school.
- 4) What is meant by fund generation?
- 5) Name one local resource person who can contribute to school management.

Section-2

Que-3 Answer any two out of the following three questions. Each answer should be in about 750 words. Each question carries 10 marks. (20)

- 1) Discuss the monitoring practices and related issues in secondary schools. Explain the concept of conflict management in the context of school monitoring.
- 2) Explain the components of classroom environment in detail. How do these components contribute to quality learning?
- 3) Discuss the management of group learning and individualized learning in a classroom. How can a teacher effectively manage both approaches?

Que-4 (A) Answer any two out of the following three questions. Each answer should be in about 125 words. Each question carries 5 marks. (10)

- 1) How does the teacher act as a facilitator of classroom learning? What are the key qualities of an effective classroom manager?
- 2) Discuss the management of motivation and discipline in the classroom. How are they interrelated?
- 3) Explain the importance of student involvement in the development, collection, procurement, use, and management of learning resources.

Que-4 (B) Answer the following five questions in short. Each question carries 1 mark. (05)

- 1) What is the scope of monitoring in secondary schools?
- 2) Name one function of school monitoring personnel.
- 3) List one component of learning situation in classroom environment.
- 4) What is the purpose of seating arrangement in classroom management?
- 5) Define time allocation in the context of classroom management.
